

Dinsdag 3 december 1918 – ochtendeditie

Belgische geïnterneerden.

Gistermorgen zijn de eerste 1000 Belgische geïnterneerden uit het interneringskamp te Harderwijk, naar hun vaderland vertrokken.

Het vervoer geschiedde per extra trein van 10 u 30, geheel samengesteld uit Belgisch materiaal. Het werd begeleid door Hollandse militairen onder bevel van kapitein Roelants.

Op het perron, dat vanwege het militair gezag was afgezet, waren aanwezig de generaal commandant van het interneringsdepot, jhr. de Lannoy, vele Hollandse en Belgische officieren, van welke laatste enkelen mee vertrekken. Ook de burgemeester van Harderwijk was met een der wethouders tegenwoordig.

In de grootste orde had de inleiding plaats. Verschillende wagons droegen opschriften als: "Naar huis", "à Belgique", "Nach Berlin" en dergelijke.

Er heerste een opgewekte stemming. Toen de zeer lange trein zich in beweging zette, werden hier en daar de Belgische en Franse volksliederen aangeheven; er werd gejuicht, gewuifd, een "vive le général" klonk uit de portieren en voort ging het, de bocht in, nagestaard door het publiek, dat buiten het stationsterrein aanwezig was ter begroeting van de vertrekkenden, die tijdens hun ruim vierjarig verblijf daar ter stede vele vriendschapsbanden hadden gelegd.

Krijgsgevangenen.

Te Winterswijk zijn zondag 50 Fransen, 5 Belgen en 2 Serviërs, ontvlucht uit Dulmen, over de grens gekomen. Ze vertelden, dat de

Duitsers het kamp weer streng bewaken. Bij een poging tot ontvluchten waren twee kameraden gedood en 12 ernstig gewond.

Gisteren zijn er 2100 Engelsen, Fransen en Belgen aangekomen, terwijl 200 Belgen naar Zeist zijn overgebracht, 1000 Fransen naar Vlissingen en 1000 Engelsen met even zoveel Fransen naar Rotterdam. De invaliden, zieken en gewonden, ten getale van 98 vertrokken per Rode Kruistrein. Over het algemeen waren de wonden zeer slecht verzorgd. In het vervolg gaat – zo nodig – met de trein, die de krijgsgevangenen van Gronau gaat halen, een officier van gezondheid mee met 10 man van het Rode Kruis, om voor een behoorlijk transport te zorgen.

Zondag zijn bij Oldenzaal over de grens gekomen 21 Franse, 14 Belgische, 1 Italiaanse, 4 Russische en 3 Engelse krijgsgevangenen, ontvlucht uit de kampen te Munster, Hameln, Langensalza (Brunswijk), Soltau, Senne bij Paderborn en Kassel.

Te Vlissingen werden gisteren aanvankelijk nog 500 Belgische soldaten verwacht om vandaag naar Zeeuws Vlaanderen te vertrekken, maar thans kwam bericht, dat ze van Roosendaal over Essen naar België zijn gegaan.

Gisteren zijn te Oldenzaal over de grens gekomen 14 Belgische, 8 Franse, 4 Engelse, 2 Russische en 4 Portugese krijgsgevangenen.

Het treinverkeer van België met Duitsland op het baanvak Dalheim-Hamont is sedert enige dagen stopgezet.

In het gasthuis te Weert, waar de Duitse militairen van de ramp te Hamont verpleegd worden, zijn er tot heden reeds 10 volslagen blind geworden.

Geallieerde correspondenten die te Spa zijn geweest, waar naar men weet de commissie voor de wapenstilstand vergadert, melden, dat generaal Nudant (de voorzitter) is getrokken in het huis, waar de keizer heeft gewoond, generaal Haking in het vroegere verblijf van Ludendorff vertoeft en Haig in het huis, dat altijd voor de rijkskanselier beschikbaar was. De correspondenten hebben gehoord, dat de leden van de Duitse generale staf volop te eten hadden en dat dit de soldaten een doorn in het oog was.

De correspondent van het Journal vertelt hoe de zogenaamde troonsafstand van de Keizer in zijn werk ging. Aldus: op 8 november verscheen Hindenburg 's ochtends om ongeveer 10 uur ongeveer op de drempel van Hotel Britannique. Enkele minuten daarna kwam de keizer aangetuift. Hij droeg het uniform van Pruisisch generaal met een ruime jas. Toen ging hij met Hindenburg naar de grote kamer boven de voordeur, waar ze langer dan een half uur redeneerden. Daarna kwam de keizer terug, en reed met een generaal in de auto weg, terwijl Hindenburg een diepe buiging maakte. In volmaakte stilte zonder gejuich, zonder een woord van vaarwel ging Willem in ballingschap.

Vierentwintig uur daarna nam de revolutionaire raad de leiding van zaken in handen.

Te Spa wemelt het thans van Fransen, Engelsen, Belgen en Italianen, terwijl men tal van Duitsers met een boel onderscheidingstekens ziet. Gewoonlijk vergadert de commissie 's ochtends in de eetzaal van Hotel Britannique. Iedere vertegenwoordiger spreekt (gelijk bij de onderhandelingen van de Duitse commissie onder leiding van Erzberger en Winterfeldt met Foch in de trein) zijn eigen taal terwijl een tolk vertaalt als de ander aan het woord is. Verleden vrijdag heeft een groep Duitse gedelegeerden een divisie Britse cavalerie op weg naar de Rijn voorbij het hotel zien rijden.

België.

Tot voorzitter der Belgische kamer is Pouillet benoemd. De kamer zal een nota van antwoord op de troonrede samenstellen.

Het Belgische kamerlid Masson is na langdurige gevangenschap in Duitsland te Brussel teruggekeerd, waar hij vernam dat hij met de portefeuille van oorlog in het nieuwe ministerie is belast.

Blijkens het vorig avondblad heeft een correspondent van de Times een boekje opengedaan over de slechte behandeling van zieke Britse krijgsgevangenen te Namen door de Duitsers. Dergelijke dingen weet de correspondent van de Matin bij het leger te vertellen van de gewonde of zieke gevangenen, die de Duitsers te Luik, Antwerpen en Trélon bij Avesnes hadden bijeengebracht.

Men meldt ons uit Putte:

Het gemeentebestuur van Antwerpen liet voor de rechtbank verklaren, dat het niet verantwoordelijk is voor de jongste plunderingen wegens de staat van beleg.

Te Antwerpen zijn twee Rotterdammers aangehouden, die twee miljoen mark bij zich hadden.

Op 15 december zal een grote vaderlandse betoging van 100 verenigingen te Antwerpen plaatsvinden.

Dinsdag 3 december 1918 – avondeditie

Huldiging van Adolphe Max.

Drieduizend Belgen waren gisteravond in het gebouw voor kunsten en wetenschappen samengekomen ter huldiging van de moedige burgemeester, de heldhaftige patriot. Een geestdriftig publiek, dat telkens weer vol enthousiasme uiting gaf aan zijn bewondering voor deze kloeke landgenoot, toen mevrouw Dhayrmond op uitnemende wijze het bulderende proza van Octave Devillers voordroeg. Meer dan eens moest ze even pauzeren. Luider dan ooit klonk het gejuich op, toen een brief van Adolphe Max zelf werd voorgelezen, waarin hij op sobere, welsprekende wijze de Belgen preeste, die zich in deze moeilijke jaren voor hun vaderland verdienstelijk gemaakt hadden. In die brief, die met een telegram beantwoord werd, vertolkte de burgemeester van Brussel ook zijn dank voor het vele, dat Nederland voor zijn landgenoten gedaan heeft.

Het was in alle opzichten een wel geslaagde avond, wel geslaagd bovenal als "manifestation patriotique". Kranig weerde zich "l'harmonie des internés Belges à La Haye", (een vijftigtal militairen onder leiding van de heer Maes"; dat ook de Brabançonne en de Vlaamse Leeuw niet vergeten werden, spreekt vanzelf. Drie Nederlanders, de heren Van Isterdael en Hans Goemans en "Madame Savelli", oogstten het applaus van 1000 maal zoveel Belgen – en waarlijk, dat applaus was verdiend –: het allermeest echter leefde het publiek mee, toen Kultur "drame historique" van Octave Devillers werd vertoond. Dit stuk, dat reeds enkele jaren oud is en opgedragen werd aan Adolphe Max, speelt in Genval-lez-Bruxelles in de beginperiode van de oorlog (augustus 1914). Het weerlegt op gedocumenteerde wijze "La légende des francs-tireurs Belges": als de burgemeester van het plaatsje de Pruisische majoor tracht duidelijk te maken, dat de (op dat tijdstip reeds afgedankte) burgemeester in geen enkel opzicht met sluipschutters gelijkgesteld kan worden, houdt hij een schier wetenschappelijk betoog met tal van klemmende gronden.

In het eerste bedrijf, dat nog niet verwijlt in de sfeer van het drama, zien wij welk een potsierlijk-gemoedelijke vertoning in de kleinere gemeenten de garde civique was; onze aloude schutterij was daarbij vergeleken nog een welbewapende, prachtig georganiseerde heerschaar. Maar ook wonen wij in dat bedrijf de verschijning bij van de uhlanen, welke een ramp is voor Genval-lez-Bruxelles. Immers, Duitse spionnen verklappen alles in het slotbedrijf – een waar ongeluksbedrijf de Duitse heer en meester zijn. De Duitse majoor is een wrede gewelddenaar, die gemakkelijk een voorwendsel tot moord, plundering en roof vindt en op zo sofistische wijze het gegeven woord interpreteert en verdraait. Als de wakkere advocaat Raymond Mathot, wiens oude moeder voor zijn ogen neergestoken is, de Duitser verontwaardigd de waarheid in het gezicht slingert, wordt hij voor de ogen van zijn wanhopige vrouw gefusilleerd. Zo is het bloedige einde.

Maar het doek ging weer open en Alfroy, zopas nog als Pruisisch officier de aanfluiting van het publiek, veroverde thans vele harten. Hij zette, met een vies gezicht, zijn helm op de grond, gaf er een flinke trap tegen als ware het een voetbal en bood het publiek zijn verontschuldigen aan. Hij kon het heus niet helpen, dat hem de rol van een der voornaamste "Boches" opgedragen was.

Nooit hebben wij een toneelvoorstelling bijgewoond, welke het publiek zozeer meesleepte als deze. De Belgische advocaat Lejeune heeft "Kultur" "une terrible page d'histoire contre nos envahisseurs" genoemd; het was hun eigen geschiedenis, welke die Belgen daar voor zich zagen, de wreedste, de meest weerzinwekkende bladzijde van het met bloed doordrenkte geschiedenisboek der laatste jaren. Soms maakte men half gemoedelijke grapjes: "Ca ne coûte pas cher": klonk het bv. door de zaal, als de Duitse officieren lustig champagne dronken; op andere ogenblikken echter klonk een snerpand gefluit of een jouwend "hou hou" door de zaal. En toen van koning Albert

gezegd werd: "Het is een groot koning, neen beter dan dat nog, un honnête homme", werd de in eigen hoofdstad terugkeerde vorst een spontane ovatie gebracht, die er niet minder hartelijk om was, al was hij evenmin als de held van de avond, Adolphe Max, aanwezig.

Het stuk is door het gezelschap van mevrouw Dhayrmond met toewijding gespeeld: aan massabeweging enz. was veel zorg besteed. We zagen de garde civique marcheren en in een bestoven kar met uitgeput paard beklagenswaardige vluchtelingen van Visé voorbijtrekken. Van de spelers (waarvan verscheidene meer dan één rol vervulden) noemde wij reeds Alfroy, Tournis was de wakkere, eerlijke advocaat; mevrouw Dhayrmond zijn vrouw; Marmont een Franse soldaat, die op het toneel sterft; Gerbeau een komisch afgetakelde "commandant de garde civique".

De programma's werden door bekoorlijke dames verkocht, hetgeen de opbrengst stellig ten goede kwam. Deze zou ten bate van oorlogswezen en -weduwen besteed worden. Voor hetzelfde doel werd later gecollecteerd.

De onderhandelingen te Spa.

Berlijn, 3 december. Naar de wapenstilstandscommissie te Spa meldt heeft de entente de Duitse troepen in Finland vrijgeleide naar Duitsland toegezegd.

Krijgsgevangenen.

Gisteren namiddag zijn bij Oldenzaal over de grens gekomen 5 Franse, 8 Belgische, 3 Russische en 2 Engelse krijgsgevangenen, ontvlucht uit verschillende kampen.

Te Winterswijk zijn gisteren 48 Franse, 4 Russische en 2 Belgische krijgsgevangenen aangekomen. Ze kwamen te voet uit Munster.

Bij de soldatenraden van de vierde armee en in het Duitse hoofdkwartier te Spa.

De auto, die ons naar Verviers zou brengen en ons door de soldatenraad beloofd was, liet op zich wachten. In die tussentijd hadden wij gelegenheid nog iets van het werken van de soldatenraad te zien. Het was een onophoudelijk komen en gaan van officieren en soldaten, die inlichtingen vroegen of bevelen ontvingen. Ordonnansen werden uitgezonden met orders voor de verschillende commando's, terwijl aan anderen stapels proclamaties werden uitgereikt ter verspreiding onder de naderende legerafdelingen. Het viel ons op, dat officieren en soldaten volkomen gelijk werden behandeld. Ieder werd op zijn beurt geholpen. Een officier moest meer dan 2 uur wachten, voordat hij bij de soldatenraad kon worden toegelaten. Toen het eindelijk zijn beurt was, trad hij een weinig onhandig naar voren, maakte een lichte buiging voor de voorzitter en vroeg naar de inlichtingen, die hij verlangde. Het was duidelijk, dat hij zelf niet goed wist, hoe hij tegen de soldatenraad moest optreden, dat het deze officier, die voor het eerst met dit nieuwe "bestuurslichaam" kennis maakte, grote moeite kostte orders van soldaten te ontvangen. Toen we hem even later vroegen, hoe zijn indruk van de soldatenraad was geweest, antwoordde hij enkel: "Korrekte Leute!"

Even maakten wij nog een moeilijk moment door, toen een jonge Duitser zich aan ons voorstelde als "Kollege". Hij was de Aken als correspondent van een groot Berlijns dagblad werkzaam en bood ons nogal opdringerig zijn diensten aan. Het angstzweet brak mij een ogenblik uit toen hij ons voorstelde gezamenlijk naar het telegraafkantoor te gaan. "Sie haben vielleicht doch auch Depeschen ab zu geben!"

De Amsterdamse "collega" – die als Inhaber van een dagblad het meest in zijn rol bleef – verzekerde hem, dat hij die morgen reeds aan zijn blad had geseind; het "Weekblad" en ik hadden geen haast, zodat de gezamenlijke tocht naar het telegraafkantoor gemakkelijk kon worden afgewimpeld. Onze Duitse persbroeder deelde ons nog mede, dat hij bij Verdun in het begin van 1916 als artillerist een schot door zijn nieren had gehad en daardoor was afgekeurd. Op onze vraag, of de oorlog niet zeer sterk op de zenuwen inwerkte, antwoordde hij glimlachend:

"Och, mijne heren, ik verzeker u, dat ons vak enerverender is. Gisteren ben ik 6 uur bezig geweest om Berlijn op te bellen. Dat maak je zenuwachtiger dan het ergste roffelveuur!"

Het was intussen 1 uur geworden en nog altijd wachtten wij op onze auto. Toen verscheen een lid van de soldatenraad, die ons mededeelde, dat hij ons tot zijn spijt geen auto kon aanbieden. De enige chauffeur, die beschikbaar was, weigerde naar België te rijden. De geest van de Belgische bevolking werd, nu de laatste troepenafdelingen door Verviers trokken, met het uur vijandiger en hij was bang, dat de Belgen hem op zijn tocht zouden molesteren. Het bleek ons tegelijk, dat men in Aken min of meer bevreesd was voor drastische represaillemaatregelen van de zijde der Belgische bevolking, vooral van de slechte elementen daaronder, en de soldatenraad was daarom bezig een burgerwacht te formeren, die gewapend voor de veiligheid van de inwoners zou moeten waken, wanneer de troepen de stad voorgoed zouden hebben verlaten.

We vreesden al, van de tocht naar België te moeten afzien, toen de voorzitter van de soldatenraad ons aanbood diezelfde avond nog met een vrachtauto naar Verviers te vertrekken, welk aanbod door ons natuurlijk dankbaar werd geaccepteerd.

Intussen bleven wij de gehele dag de gasten van de soldatenraad en werd ons zelfs een "vriendschappelijk" diner in het Hotel du Nord aangeboden. Aan tafel kwam het gesprek op Hindenburg. Wij vroegen, hoe eigenlijk de verhouding van de veldmaarschalk tot de soldatenraden was.

"Der ist uns untergestellt", zegde mij met zichtbare trots een matroos uit Kiel, die mee aanzat. Volgens de soldatenraad hadden ze Hindenburg volstrekt niet nodig en zou de terugtocht ook zonder hem een geregeld verloop hebben gehad. Wij waren natuurlijk te beleefd om dat tegen te spreken, maar in de loop van de dag was ons herhaaldelijk gebleken, dat aan de organisatie van de soldatenraad – vooral van het vervoerwezen – nogal iets ontbrak. De uitspraak van een der leden van het hoofdkwartier te Spa – die we later mochten ontmoeten – dat Duitsland voor eeuwig dank verschuldigd was aan de grijze veldmaarschalk, omdat hij de terugtocht ook nu nog bleef leiden, lijkt mij dan ook van grotere waarde en volkomen juist.

's Avonds om 7 uur werden wij gewaarschuwd, dat de vrachtauto voorstond. Onze medepassagiers waren: een lid van de soldatenraad, een matroos uit Kiel en een vliegerofficier, die benzine uit Verviers ging halen.

Uit een depot werden eerst dekens, karabijnen, brood en worst gehaald. Het bevreemde ons, dat de karabijnen geladen werden, maar de legerofficier – een jonge, alleraardigste Elzasser – merkte glimlachend op: "Je kunt nooit weten! We zouden de eersten niet zijn, die onderweg gemold werden!"

Dit vooruitzicht lokte een van mijn "collega's" maar half aan en ik verdenk hem er sterk van, dat hij op dat ogenblik liever via Kerkrade dadelijk weer naar Holland was getrokken; maar hij begreep, dat

deze tocht behoorde tot "les risques du métier" en hij voelde zich toch ook te sterk journalist om op zijn weg terug te keren.

Op onze tocht naar Verviers reden wij onophoudelijk voorbij troepenafdelingen – voornamelijk artillerie en infanterie – en bij elke nieuwe afdeling stopte onze auto en werden proclamaties van de soldatenraad aan de manschappen uitgedeeld. Nu en dan zagen wij een vrachtauto naast de weg in het veld liggen. "Da liegt wieder ein Kranke!" Merkte de chauffeur dan op. Ook veel kadavers van paarden passeerden wij. Een paard, dat struikelde en niet dadelijk weer opsprong, werd onmiddellijk doodgeschoten en naast de weg gesleept. De terugtocht mocht geen minuut onderbroken worden.

Even voorbij de Belgische grens schokte de auto plotseling naar beneden, veerde weer op en reed verder. "Die Schufften!" Bromde de chauffeur; het bleek, dat de Belgen de weg hadden opengebroken. Dit gebeurde voor Verviers nog twee maal en beide keren greep de matroos naar zijn karabijn en mijn nerveuze collega naar mijn arm.

Onze vliegerofficier bleek een allerprettigste reisgenoot te zijn. Zeer trof ons de ongedwongen, joviale toon, waarop hij zich telkens met de soldaten onderhield. Toen ik hem een stuk Kwattareep aanbod – met een Kwattareep deed je in België meer dan met een tien mark-schein – deelde hij dadelijk met een "Bitte Kamerad!" zijn stuk met de matroos en hij fluisterde mij even later in het oor: "Man soll kein schiele Augen machen!" Het was een klein democratisch lesje, dat ik van hem ontving en dankbaar heb onthouden.

Hij was Elzasser van geboorte en kwam uit Straatsburg: zijn vader was van origine Fransman, zijn moeder een Duitse. In het begin van de oorlog, als reserveofficier met de Elzasser troepen naar het oostfront vertrokken, was hij bij Warschau gewond en voor infanterist afgekeurd. Daarna opgeleid tot vlieger, had hij bij Saint-Quentin en

later bij Izegem in het vliegereskader onder von Richthoven gevlogen. Toen ik hem vroeg, of hij ook vijanden had neergeschoten, antwoordde hij: "Leider 18" en de manier, waarop hij dit zegde, bewees mij, dat dit "Leider" oprecht gemeend was.

Op onze vraag, wat hij over zijn vroegere tegenstanders dacht, zegde hij ons ongeveer het volgende:

"De Franse vliegers vochten het meest met berekening. Ze vielen alleen aan, wanneer ze kans hadden op succes en waren dan zeer gevaarlijke tegenstanders. Zagen ze echter, dat ze beslist in de minderheid waren, dan retireerden ze tijdig. Meestal viel een Fransman slechts eenmaal aan. Had hij dan geen succes, dan trachtte hij dadelijk te ontkomen. De Fransen hadden feitelijk het meeste "tactiek!"

Een Engelsman viel altijd aan. Meer dan bij een andere natie, was het voor de Engelsen een soort sport. Ze hielden aan je vast als bulldogs, en wanneer je een gevecht met een Engelsman aanging, wist je vooraf zeker, dat het op leven en dood ging. Ik heb een paar maal de voldoening gehad een Engelsman achter onze linies vleugellam te schieten. Deze jas – en hij wees op zijn jekker van uitstekend leer – heb ik van een Engelsman gekregen, die ik tot dalen had gedwongen en niet had gedood. Hij kwam (zeer sportman)like op mij toe, reikte mij de hand en bood mij onmiddellijk zijn jekker als souvenir aan. Ik accepteerde hem natuurlijk dankbaar, want ... wissen Sie, solches Leder haben wir schon lange in Deutschland nicht mehr!"

De Amerikanen waren volgens hem nog niet zo goed geoefend en als tegenstanders waren ze dan ook het minst gevreesd. Doorgaans waren de Duitse vliegereskaders niet sterker dan 18 vliegers; de beste vliegers vlogen steeds als dekking op de flanken.

Over onze landgenoot Fokker was hij vol lof.

"Verreweg de beste vlieger in heel Duitsland!", verzekerde hij ons zeer uitdrukkelijk.

Het interesseerde ons zeer, hoe deze Elzasser over de tegenwoordige toestand dacht. Toen we hem hiernaar vroegen, haalde hij zijn schouders op en zegde: "Och, ik heb nooit aan politiek gedaan. In de tegenwoordige tijd is het natuurlijk het best, dat wij Frans worden, maar ik voor mij had liever een onafhankelijk Elzas-Lotharingen gezien!"

Hij was van plan van Aken in drie etappes naar Baden te vliegen en daarna zo spoedig mogelijk naar Straatsburg terug. "En dan nooit meer oorlog hoop ik!" zuchtte hij en keek strak voor zich. Dacht hij op dat ogenblik aan de 18 tegenstanders die hij had neergelegd?

De matroos, die ons vergezelde, was een afgevaardigde van de matrozenraad uit Kiel. Aan alle soldatenraden zijn enige matrozen toegevoegd en dezen waren – volgens onze vliegerofficier – doorgaans van het zuiverste "revolutionaire bloed". Onze matroos bleek echter tot de kalmere soort te behoren. Van het bolsjewisme moest hij niets hebben en hij kritiseerde zeer sterk de beruchte Spartacus-groep. Toch was hij van ganser harte de revolutie toegedaan. "Wij doen het alles zuiver en alleen voor de goede zaak, om een nieuw Duitsland te stichten!" Maar op onze vraag, of zij het allen uitsluitend voor de goede zaak deden, antwoordde hij eerlijk: "Leider nicht. Er zijn er velen, die het om het geld doen!"

Hij bood ons zeer kameraadschappelijk een stuk Duits oorlogsbrood aan, dat van uitstekende kwaliteit bleek te zijn. Het had veel van onze Hollandse "kuch", smakelijker en minder droog. Maar de

soldatenworst was ons Hollanders te Duits. Ik begreep niet, dat ik ooit op onze eenheidsworst had durven schelden.

Het was al bij negen, toen wij te Verviers aankwamen. Alle hotels waren vol Duitse officieren en het bleek ons onmogelijk ergens logies te bekomen. Op de vrachtauto onder de dekens te slapen, leek ons niet erg aantrekkelijk toe, waarom wij besloten bij de eerste de beste woning, waar licht brandde, onderdak te vragen.

Het was een klein winkeltje, waar wij aanbelden en de Belgen toonde zich allesbehalve vriendschappelijk, toen wij hen ons verzoek om nachtverblijf deden.

"We hebben geen kamer vrij!" Was het en ze waren op het punt om de deur voor onze neus dicht te smijten. "Nous sommes des Hollandais!" riep ik.

"Des Hollandais?" Het was duidelijk, dat deed de stemming deed keren. "Attendez un moment!"

Een ogenblik delibereerden man en vrouw en toen opeens was het op een andere toon: "Entrez messieurs, nous verrons!"

Met de meeste gastvrijheid werd ons daarop een kamer aangeboden en in haar gulle hartelijkheid excuseerde onze gastvrouw zich, dat zij ons niet dadelijk had binnengelaten.

"We dachten, dat jullie Duitsers waren! Et vous comprenez, messieurs, nous avons tant souffert!"

In deze kring waren het plotseling heel andere klanken, die we te horen kregen. Bij de Duitsers het leed, dat ieder de keel toesnoerde, de angst voor de toekomst, als een obsessie is voor jong en oud, hier bij de Belgen het leed, dat in de zielen nog natrilde, de herinnering

aan het verleden, dat men niet zal vergeten en niet kan vergeten, maar tegelijk het blijde wachten op de gelukkige toekomst, die ging komen.

Het was 11 uur, toen onze gastheer ons op onze kamer "bonne nuit!" wenste en wij ons ter ruste gingen leggen. Wij dachten in Morpheus' armen gedurende enige uren de oorlog te vergeten, maar in de nacht werden wij gewekt door militaire muziek, die schetterend tot ons opklonk. Langzaam stierven de tonen weg, maar het dreunend gestamp der voetstappen klonk steeds maar door.

Dan opeens gezang: "Die kleinen mädel musz man lieben!"

We hadden ons aangekleed, stonden voor het raam en keken naar de aldoor langs trekkende troepen. Geen licht brandde er in de straat; alleen de maan scheen hoog aan de hemel.

We voelden niet, dat het koud was, zagen met grote ogen naar wat daar langs ons ging, om voor altijd dat beeld in onze herinnering te griffen. Wij zwegen stil. Daar voor onze ogen voltrok zich een stuk geschiedenis, zo groots en zo verschrikkelijk tevens, dat het ons alle drie aangreep.

Een nieuwe afdeling.

"Wir haben noch den Rhein, den alten Rhein!" Het klonk diep tragisch in de stille nacht.

"Wat is dat alles ellendig, o god, wat ellendig!" hoorde ik mijn vriend naast mij zeggen en ik zag, dat hij doodsbleek was geworden.

Stil gingen wij weg van het raam, geheel onder de indruk. Zacht stierf het gezang weg.

Maar alweer dreunde het regelmatige stappen aan, klonk nieuw gezang.

"In der Heimat gibt's ein Wiedersehn!"

Dat was de enige troost, die hun nog overbleef.

We gingen weer naar bed. Langs ons huis duurde de terugmars de gehele nacht door.

De maatregelen der Belgische bezettingsmacht te Aken.

Een bericht aan de Lokal Anzeiger uit Düsseldorf bevestigt het bericht, dat ons gisteren een van onze correspondenten aangaande het optreden der Belgen te Aken seinde.

Wij ontlene aan het bericht nog de volgende passages uit de proclamatie van de Belgische generaal Gracia: Gijzelaars, die ik zal aanwijzen, moeten zich op het stadhuis te mijner beschikking stellen, en gelden als onderpanden voor de veiligheid van de Belgische bezetting in de stad. Ze moeten zich vanavond om 8 uur (Belgische tijd) naar het stadhuis begeven, en worden daar telkens na 24 uur door een andere groep gijzelaars afgelost.

Alle artikelen, die met mijn goedkeuring verschijnen, moeten zowel in het Frans als het Duits worden gepubliceerd.

Voor het overige stemmen de door de Lokal Anzeiger genoemde bepalingen volkomen overeen met die welke door onze correspondent zijn gesteld.

Krijgsgevangenen.

De commissie tot onderzoek van de aanklachten betreffende met het volkenrecht strijdige behandeling der krijgsgevangenen heeft

gisteren haar eerste zitting gehouden. De voorzitter, staatssecretaris Erzberger, opende de zitting met de volgende toespraak.

Mijne heren! Namens en in opdracht van het rijksbestuur heet ik u bij het aanvaarden van uw verantwoordelijke taak hartelijk welkom. Ik mag hierbij wel mijn dankbaarheid betuigen voor de bereidwilligheid, waarmee gij u voor de commissie beschikbaar hebt gesteld. De Duitse regering heeft, door deze commissie in het leven te roepen, blijk gegeven van haar ernstige wil om, wat haar betreft, bij te dragen tot onvoorwaardelijke vaststelling van de waarheid in al die gevallen, waarin gerechtvaardigde bezwaren van vijandelijke regeringen over de behandeling der krijgsgevangenen in Duitsland ingebracht mochten worden. Ze heeft de commissie alle wettelijke gezag verleend, dat een spoedige, door geen enkele overweging belemmerde gang van zaken waarborgt. Deze commissie bezit bevoegdheden van grotere omvang dan ooit enige commissie tevoren gehad heeft. Zowel voor de zittingen van de commissie, als voor de tot behandeling van afzonderlijke gevallen in te stellen subcommissies is het beginsel van openbaarheid in volle omvang verzekerd. De vijandelijke regeringen zijn in staat zich door geaccrediteerde vertegenwoordigers, wie de deelneming aan de besprekingen veroorloofd is, over alle bijzonderheden van de aanhangig gemaakte procedures op de hoogte te stellen. Niets moet verborgen blijven, niets moet verheimelijken, alles moet opgehelderd.

De taak der commissie zal zijn het bewijs te leveren, dat de regering van de nieuwe Duitse republiek met de grootste gestrengheid zonder aanzien des persoons wenst op te treden tegen ieder, die zich schuldig heeft gemaakt aan op de bevelen der autoriteiten of de wetten der menselijkheid inbreuk makende behandeling van krijgsgevangenen.

Een geest van onbuigzame, strenge, zuivere onpartijdigheid zal de besprekingen der commissie leiden.

Moge de arbeid die gij in dienst der gerechtigheid en menselijkheid volbrengt, aan de wereld bewijzen, dat Duitsland het onverkorte recht heeft een plaats in te nemen in de nieuwe wereld, die onder de beschaafde volkeren zal worden opgebouwd.

Ik verzoek professor Schucking uit Marburg, wiens rechtvaardigheidzin en arbeid tot verzoening van de volkeren onderling bij de gehele wereld bekend zijn, de verdere besprekingen te willen leiden.

Foch over de volgende oorlog.

Het Parijse weekblad "Aux Ecoutés" vertelt:

Na de vergadering van de Academie van Wetenschappen, onderhield maarschalk Foch zich met enige leden, waaronder Emile Picard. Foch zegde:

– Deze oorlog is afschuwelijk en schrikwekkend geweest, omdat hij industrieel was. Maar de volgende zal nog verschrikkelijker zijn. Men zal alle krachten gebruiken. Welk een desolatie!

– Geloof ge dan aan een volgende oorlog, vroeg een der aanwezigen aan de maarschalk.

– Helaas, antwoordde hij, Duitsland bereidt hem voor ...

Het werk der Vlaamse oorlogsmeters.

Vlaanderen is vrij! Na meer dan vier jaar verstoken te zijn geweest van alle familiebetrekkingen, hebben onze IJzerjongens eindelijk hun geliefden teruggezien. Ze hebben hun vader en moeder, hun vrouw,

broers of zusters in de armen gedrukt en met nieuwe moed zijn ze vooruitgesneld voor België's volledige bevrijding.

Het werk der Vlaamse oorlogsmeters heeft thans opgehouden te bestaan. Ruim 9000 Vlaamse jongens vonden hier in Nederland een meevoelend hart, dat het op zich wilde nemen het zozeer verlangde woord van opbeuring naar de IJzer te sturen, dat de plaats innam der geliefden, dat van hieruit sedert meer dan twee jaar met een nooit verzwakkende ijver brieven, rookgerief, versnaperingen aan het petekind deden toekomen.

Het weze mij vergund langs deze weg al die bereidwillige medewerkers van harte te bedanken voor hun grenzeloze toewijding. Ze hebben menig soldaat voor morele inzinking behoed; ze hebben duizenden het zozeer verlangde nieuws van hun familie bezorgd; ze hebben aan de kille IJzer troost, geluk en blijheid gebracht.

Dit eenvoudige dankwoord, dat ik tevens richt tot de Nederlandse pers, kan niet de gevoelens weergeven, die mij bezielen. Ik ben eenvoudig onmachtig ze uit te drukken zoals ik het zou wensen, doch onze Vlaamse zonen zullen ervoor zorgen, dat de dankbaarheid tegenover hun weldoensters op meer innige wijze betoond zal worden en dat zal voor de oorlogsmeters zeker wel de grootste voldoening zijn voor hun bereidwillige hulp. De vriendschapsbanden tussen jongens en meters zullen onverflauwd worden onderhouden, de erkentelijkheid van zoveel Vlaamse families zal die banden versterken en in het Vlaamse land zal een luide stem van lof en dank opgaan voor het broedervolk, dat in de droevige oorlogstijd zo liefderijk de hand reikte aan zijn verlaten zonen, die aan de IJzer streden.

Ik zal, wat mij betreft, steeds met grote en dankbare waardering gedenken al de sympathie, al het medegevoelen, al de offervaardigheid van mijn duizenden medewerkers en naar Vlaanderen meenemen een blijde en liefderijke herinnering aan mijn stamzusters uit het vriendelijke, gastvrije Noorden.

Mevrouw Emile Hullebroeck,
Hotel Wittebrug.
Den Haag.

In l'Echo Belge vragen de kunstenaars Opsomer en Fierens en de schrijver Charles Bernard een "billijke schadevergoeding" voor België. Met de schending van België's grondgebied is veel kunst vernield. Welnu, het land moet schadeloos gesteld worden door het wat te geven van wat het in de tijd der "Oostenrijkse Nederlanden" zich aan kunstwerken heeft zien ontroven.